

ชาวอุรึกลาไวย์

ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี
อุทยานแห่งชาติทางทะเลสุมาตรา
จังหวัดสตูล

บ้านของชาวอุรึกลาไวย์บนเกาะอาดัง

ที่พักอาศัย

ชาวอุรักลาโว้ยกำลังทำหลังคาบ้านจากหวายและใบจาก

ชายชาวอุรักลาโว้ยเตรียมอาหารเย็น

อุรักลาโว้ยเป็นชื่อของกลุ่มชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เขตอุทยานแห่งชาติทางทะเลตะรุเตา จังหวัดสตูล ชาวอุรักลาโว้ย ชาวมอแกน และชาวมอแกน มักถูกเรียกโดยรวมว่า ชาวเล หรือฮิปซีทะเล เนื่องจากลักษณะการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของพวกเขามีการล่องเรือเร่ร่อนไปในทะเล แต่ในความเป็นจริงชาวเลแต่ละกลุ่ม ต่างมีความเป็นมา วัฒนธรรม และภาษาที่เป็นเอกลักษณ์

ในภาษาอุรักลาโว้ย คำว่า “อุรัก” หมายถึง คน และ “ลาโว้ย” หมายถึง ทะเล เป็นที่ยอมรับกันว่า ชาวอุรักลาโว้ยมีชาติพันธุ์แบบมาเลย์ ภาษาอุรักลาโว้ยก็เป็นภาษาในตระกูลมาเลย์โพลีเนเซียน และถือไว้ว่าเป็นภาษาถิ่นของมาเลย์ที่มีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน ในประเทศไทย ชาวอุรักลาโว้ย ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณชายฝั่งและเกาะในทะเลอันดามัน ชุมชนหลักของชาวอุรักลาโว้ยตั้งอยู่ที่เกาะบุโหลน เกาะอาดัง และเกาะหลีเป๊ะ ในจังหวัดสตูล เกาะสิเหร่ หาดราวี อำวสะปา และอำวฉลอง ในจังหวัดภูเก็ต เกาะ

ลันตาใหญ่ เกาะจำ (ปู) และเกาะพีพีดอนในจังหวัดกระบี่ ผู้สืบเชื้อสายชาวอุรักลาโว้ยมีนามสกุลที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ทาญทะเล ซึ่งพบมากในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ประมงกิง ในจังหวัดภูเก็ต และทะเลลึก ในเกาะลันตาใหญ่

กล่าวกันว่า เกาะลันตาใหญ่เป็นบ้านเดิมของชาวอุรักลาโว้ยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ไต่-มีร์เป็นผู้เป็นบรรพบุรุษที่ได้รับการนับถือมากที่สุดของชาวอุรักลาโว้ยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เป็นนักเดินทางพญากยชาวนินโดนิเซียผู้นับถือศาสนาอิสลาม ในตอนต้นทศวรรษที่ ๒๔๕๐ ไต่-มีร์ได้เดินทางมายังแถบทะเลอันดามันของไทย และแต่งงานกับสาวชาวอุรักลาโว้ยที่เกาะลันตาใหญ่ ไต่-มีร์ทราบถึงความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติในหมู่เกาะอาดัง-ราวี และเมื่อได้รับการสนับสนุนจากทางเจ้าเมืองสตูลให้พาชาวอุรักลาโว้ยมาตั้งถิ่นฐานที่หมู่เกาะ เพื่อแสดงให้องค์กษเห็นว่าเป็นพื้นที่เป็นพื้นที่ครอบครองของคนไทย ในช่วงที่มีการกำหนดเขตแดนไทยมาเลเซีย ในปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ไต่-มีร์จึง

เริ่มพาชาวอุรักลาไวย์เข้ามาตั้งหลักแหล่งบน
เกาะหลีเป๊ะตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๒

ดังความหมายของชื่อ อุรักลาไวย์
ที่แปลว่า ชาวทะเล ชาวอุรักลาไวย์มีชีวิตผูกพัน
อย่างลึกซึ้งกับทรัพยากรชายฝั่งและทะเล ตาม
ประเพณีดั้งเดิมชาวอุรักลาไวย์สร้างบ้านเรือน
บนชายหาดที่เขาสามารถมองเห็นทะเลและเฝ้า
เรือได้สะดวก สำหรับพวกเขา ทะเลและชายฝั่ง
ไม่ได้เป็นเพียงแหล่งทำมาหากินเท่านั้น แต่ยัง
เป็นบ้านและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรากฐานของ
วัฒนธรรม ชาวอุรักลาไวย์มีความเก่งกาจ
สามารถมากในเรื่องหรือกิจกรรมเกี่ยวกับทะเล
พวกเขาเชี่ยวชาญการเดินเรือ ชำนาญด้านการ
ประมง และดำน้ำใต้ออกเยี่ยม อีกทั้งยังสามารถ
เคลื่อนไหว อย่างอิสระและอยู่ในน้ำได้เป็นเวลานาน
ในอดีต พวกเขาไม่มีอุปกรณ์ใดในการดำน้ำ
นอกจากแว่นตาดำน้ำขนาดเล็กที่แกะจากไม้และ
ดัดแปลง ให้พอดีกับเบ้าตา และใส่แผ่นกระจกเพื่อ
กันน้ำเข้าเท่านั้น

ตามวัฒนธรรมดั้งเดิม ชาวอุรักลาไวย์
มีการดำรงชีวิตแบบยังชีพในลักษณะกึ่งเร่ร่อน
โดยการล่องเรือไปพักแรมตามที่ต่างๆ ในฤดูแล้ง
เพื่อจับปลาและเก็บสัตว์ทะเลชนิดต่างๆ เป็นอาหาร
ในขณะที่ตั้งถิ่นฐานหลักอยู่บนชายหาด วิถีชีวิต
แบบเร่ร่อนหาอาหารทำให้เขาสามารถเรียนรู้การใช้
ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายชนิดใน
บริเวณต่างๆ ของหมู่เกาะอาดัง-ราวี รวมทั้งมี
การแบ่งปันทรัพยากรระหว่างกัน พวกเขาจึง
ดำรงชีพได้โดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจาก
ภายนอก ในฤดูแล้งครอบครัวชาวอุรักลาไวย์อาจ
เดินทางเป็นเวลานานหลายเดือน การเดินทางไป
พักแรมในระยะยาวนี้ภาษาอุรักลาไวย์ เรียกว่า
บากัด ในระหว่างการบากัด ชาวอุรักลาไวย์
สร้างเพิงไว้เป็นที่พักชั่วคราวบนชายหาด
แหล่งบากัดที่ได้รับความนิยมมักเป็นที่หลบลม
ได้ดี และมีแหล่งน้ำจืด แต่ในช่วงมรสุมพวกเขา
จะเดินทางกลับถิ่นฐานเดิม

เพื่อให้การเร่ร่อนหาอาหารทะเลสำเร็จ
ได้ด้วยดี ชาวอุรักลาไวย์ต้องสั่งสมความรู้ที่
ลุ่มลึกในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น สภาพ
ภูมิศาสตร์ในพื้นที่ ดินฟ้าอากาศ คลื่น ลม
สภาพทะเลและชายฝั่ง ลักษณะที่อยู่และนิสัย
ของสัตว์น้ำที่พวกเขาจับเป็นอาหาร วิธีการจับ

สัตว์น้ำชนิดต่างๆ และวิธีการเก็บถนอม หรือ
ปรุงอาหาร ชาวอุรักลาไวย์สามารถเรียนรู้เรื่อง
เหล่านี้ได้ดีที่สุดจากประสบการณ์ตรงในชีวิต
ประจำวัน และการลงมือทำจริง จนเข้าใจทะลุ
ปรุปรองและเชี่ยวชาญ

วิธีการจับสัตว์น้ำแบบพื้นเมืองในหมู่
เกาะอาดัง-ราวี ได้แก่ การใช้ทอ หรือฉมวก
ตกเบ็ด ลอบไม้ไฟ และจับสัตว์น้ำบริเวณชาย
ฝั่งที่น้ำท่วมถึงในช่วงน้ำลง ทงูชาวอุรักลาไวย์
มักช่วยครอบครัวหาสัตว์น้ำตามชายฝั่ง และ
เก็บถนอมสัตว์น้ำบางชนิดด้วยการการตากแห้ง
หรือดองเค็ม อาหารทะเลที่ชาวอุรักลาไวย์ใน
สมัยก่อนโปรดปราน ได้แก่ ปลาชนิดต่างๆ (เช่น
ปลาเก๋าลายเสือ ปลาแมงพร้าว ปลากระพงแดง
ปลาตะมะหัวเลี่ยม และปลากระพงบ้านข้างลาย)
ปู กุ้งก้ามกราม หอยมือเสือ เต่าทะเล หอยลิ้น
ปลิงทะเล และปลิงทราย

ในอดีต เรือเป็นทรัพยากรสมบัติที่มีค่า
สูงสุดในชีวิตของชาวอุรักลาไวย์ ทุกครอบครัว
ต่างมีเรือซึ่งยาวประมาณ 3 เมตร ไม้แจว พาย
หรือกรรเชียง และบางครั้งก็ติดใบเรือ พวกเขา
ใช้ขวานเป็นเครื่องมือตัด และแปรรูปไม้ที่ทำได้
ในท้องถิ่นเพื่อทำเรือ และสมาชิกในชุมชนจะช่วย
เหลืซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่าง
ชาวอุรักลาไวย์กับเรือยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน
ดังจะเห็นได้จากประเพณีและเทศกาลลอยเรือ
ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญที่สุดของชุมชน จัดขึ้นใน
ช่วงวันเพ็ญของเดือน ๖ และเดือน ๑๑ ตามปฏิทิน
จันทรคติ ตลอดช่วง ๓ วัน ๓ คืน พวกเขาเข้า
ร่วมกิจกรรมและฉลองกันอย่างสนุกสนาน มีการ
ทำพิธีกราบไหว้บรรพบุรุษ และสร้างเรือพิธีกรรม
ด้วยไม้ต้นเปิดและไม้ระกำ เรือพิธีกรรมจะถูกนำ
ไปลอยในทะเล โดยเชื่อกันว่า เรือลำนี้จะพาทุก
โรค โศก เศร้าห่อออกไปจากชุมชน

ชาวอุรักลาไวย์มีความเชื่อเรื่องภูต
ผีและวิญญาณ พวกเขานับถือวิญญาณของ
บรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์และเจ้าที่ ไม่มีการแบ่ง
แยกอย่างชัดเจนระหว่างธรรมชาติกับสิ่ง
เหนือธรรมชาติ ในปัจจุบันยังมีการถวายของ
บูชาภูตผีวิญญาณในโอกาสพิเศษ และขนานให้
การจับสัตว์น้ำได้พล การบนและแก้บนเป็นสิ่งที่
ปฏิบัติกันโดยทั่วไป ชาวอุรักลาไวย์บางคนใส่
เครื่องราง เพื่อป้องกันผีหรือเคราะห์ร้าย บาง

คนเชื่อว่า “โตะหมอ” ผู้เชี่ยวชาญด้านเวทมนตร์คาถาสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้หายได้

ในด้านศิลปะการแสดง ชาวอุรักลาไวย์ มีการละเล่นรำมะนา และรองเง็ง ซึ่งได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ศิลปะการแสดงนี้มีต้นกำเนิดจากชาวมลายู และได้รับอิทธิพลจากชาวยุโรปตะวันตกในสมัยอาณานิคม รำมะนาเป็นการร้องประกอบการเล่นกลองรำมะนาและโทน เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม เช่น พิธีแก้บน หรือพิธีลอยเรือ ส่วนรองเง็ง เป็นการรำที่มีดนตรีจำพวกกลองและไวโอลินประกอบเพลงที่ร้องรองเง็งเคยเป็นที่นิยมมากในอดีต แต่ปัจจุบันหาได้เฉพาะในงานพิธีรับรอง หรืองานที่จัดขึ้นเป็นพิเศษ

แม้ว่าชาวอุรักลาไวย์ได้อาศัยอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวีมาเป็นเวลาเกือบ ๑๐๐ ปีมาแล้ว แต่ในช่วง ๒-๓ ทศวรรษที่ผ่านมา วิถีชีวิตของพวกเขากำลังเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว กฎระเบียบและข้อบังคับของอุทยานฯ ส่งผลให้วิถีชีวิตเชิงเร่ร่อน การพักแรมระยะยาว (บาคัด) และหมู่บ้านที่เคยตั้งอยู่กระจัดกระจายตามชายหาดต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ได้หมดสิ้นลง ปัจจุบันหมู่บ้านอุรักลาไวย์มีเฉพาะบนเกาะหลีเป๊ะ และทางตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะอาดังเท่านั้น

การแสดงรำรองเง็ง

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการประมงพาณิชย์และธุรกิจการท่องเที่ยว ได้นำหนทางเลือกใหม่ๆ ในการดำรงชีวิตเข้ามาในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ทางเลือกเหล่านี้ได้ทำให้วิถีชีวิตแบบยังชีพเปลี่ยนเป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาด การแพร่ขยายของเทคโนโลยี การคมนาคมขนส่งที่สะดวกขึ้น และระบบการศึกษาในโรงเรียน

ชายชาวอุรักลาไวย์กำลังแจวเรือ

ไซทำจากไม้ไผ่

ชายชาวอุรักลาไวย์กำลังทำไซจากหวาย

เกาะหลีเป๊ะ

ได้นำพากระแสของโลกาภิวัตน์ ความทันสมัย และความต้องการการบริโภคแบบเมืองเข้ามาสู่ ชุมชนพื้นเมืองอย่างไม่ขาดสาย

เนื่องจากอุรุลลาไว้อยู่ไม่มีภาษาเขียน การถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมจึงต้องอาศัยคำบอกเล่าของผู้อาวุโสหรือจากประสบการณ์จริง แต่ในปัจจุบัน สภาพแวดล้อมหมู่เกาะอาดัง-ราวี กฎกติกาและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของชาวอุรุลลาไว้อาจเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมจึงมีอาจกระทำได้โดยง่าย การส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอุรุลลาไว้อาจจะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อมีการยอมรับสิทธิ

ของพวกเขาในฐานะที่เป็นชนพื้นเมือง และคนกลุ่มแรกที่เข้ามาอาศัยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี และเป็นชนกลุ่มที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ สังคมควรจะมีความเข้าใจว่าชาวอุรุลลาไว้อยู่ในยุคปัจจุบันกำลังตกอยู่ในสภาพที่วัฒนธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองกำลังล่มสลาย ในขณะที่พวกเขา ยังต้องเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบใหม่ และต้องตัดสินใจว่าควรปรับตัวและเลือกหนทางชีวิตอย่างไร จึงจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชนของตน ดังนั้น การอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอุรุลลาไว้อาจเป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างยิ่งสำหรับทุกฝ่ายในสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้สนใจเรื่องของชาวอุรุลลาไว้อยู่

ศาลใต้มีรับบนเกาะหลีเป๊ะ

ตุ๊กตาไม้แกะสลัก แสดงภาพคนกำลังล่าเต่าบนหัวเรือพิธีกรรม

เรือพิธีกรรมในงานลอยเรือ

พิธีไล่เรือในงานลอยเรือ

ชุมชนหลักของชาวอุรักลาโว้ยริมฝั่งและในทะเลอันดามัน
Main Coastal and Island Communities of Urak Lawoi, Andaman Sea

ผู้เขียนและถ่ายภาพ
ดร.สุพิน วงศ์บุษราคัม

โครงการสนับสนุนการฟื้นฟูชุมชนพื้นเมืองที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ
โดยการสนับสนุนจาก

องค์การพัฒนาระหว่างประเทศ (UNDP)

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งองค์การสหประชาชาติ
(UNESCO)

และสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (CUSRI)

ธันวาคม ๒๕๔๘